

præsertim, cum Ecclesia habeat alias pœnas, quæ censuræ non sunt, ut supra visum est.

8. *In quibus censuræ species convenient et differant.* — Tandem interrogabit aliquis, quæ sint ea, in quibus prædictæ censuræ convenient aut differunt; quam rem tractate Sylvester, verb. Interdictum, num. 4, et Navarr., cap. 27, num. 164; sed non est, quod in hac questione explicanda hic immoremur, ne oporteat hic involvere multa, quæ inferius in propriis locis declaranda sunt. Satis ergo nunc sit respondere, illa tria in primis convenire in communi ratione censuræ; et consequenter convenire etiam aliquo modo in causis, effectibus, accidentibus, et modo ferendi vel tollendi censuram. De quibus omnibus quatenus communia sunt, in proximis disputationibus dicturi sumus. Differunt autem in propriis rationibus, seu proprietatibus dictarum censurarum, quæ pro hujus loci opportunitate satis insinuatæ sunt; inferius autem in propriis locis sunt ex professo tractandæ. Hic etiam inquiri posset, an recte dividatur censura in eam, quæ est a jure divino, vel humano; vel in eam quæ est a jure, aut ab homine; sed hæc tractabuntur melius disputatione sequente.

DISPUTATIO II.

DE CAUSA EFFICIENTE CENSURÆ, ET VARIIS MODIS EFFICIENTI, SEU IMPONENDI ILLAM.

Explicata communi ratione censuræ, et speciebus ejus, tractandum sequitur de causis ejus, quæ potissime sunt causa efficiens, et materialis, seu subjectiva, et finalis; formalis vero hic nulla est propria, nam ipsa censura se habet ut forma seu privatio quædam; quia tamen in ferenda censura aliqua debita forma servanda est, quæ aliquo modo pertinet ad efficientem causam, seu ad modum servandum in imponenda censura, illam in sequente disputatione explicabimus. Unde ob hanc rationem huic causæ primum locum in hac materia damus, vel etiam quia hæc res morales, quæ solum sunt ex institutione, maxime pendent ex efficiente causa. De hac ergo videndum est, an sit divina, vel tantum humana, et hæc quæ sit, et quotuplex, et quot modis possit, aut soleat censuram imponere.

SECTIO I.

Utrum sit aliqua censura de jure divino, vel omnis sit immediate ex potestate humana.

1. *Potestatem ferendi censuras et usum ejus esse de jure divino.* — Nonnulli Doctores, præsertim Jurisperiti ita loquuntur, ut dicant, vel omnes censuras, vel aliquas saltem esse de jure divino. Alii vero simpliciter negant esse ullam censuram de jure divino. Quod simpliciter et absolute verum est. Ne tamen ob verborum ambiguitatem sit diversitas in modo loquendi, quatuor distinguere oportet. Primum est potestas ferendi censuras; secundum est institutio censuræ; tertium impositio, et quasi applicatio censuræ ad hanc, vel illam personam; quartum est obligatio, quæ ex vi censuræ impositæ manet in tali persona, ut contra censuram non operetur; quæ sunt attente distinguenda, et notanda, pro his, quæ in discursu materiæ dicemus.

2. *Differentia inter potestatem regiam et Pontificiam.* — Quod ergo ad potestatem attinet, dici quidem potest de jure divino, quia illa potestas immediatam originem a Deo traxit, ut vidimus, et quia divino jure sancitum est, ut in Ecclesia sit hujusmodi potestas. Unde, quia potestas est propter usum, ideo dici etiam potest, usum hujus potestatis esse ex divino jure, vel saltem illi conformem, quia Christus dando Ecclesiæ hanc potestatem, voluit, ut esset in Ecclesia usus ejus, si necessarius vel utilis existimaretur. Et hac ratione dixit Chrysostomus, homil. 4 ad Hebr., et refertur 11, quæst. 3, cap. 31: *Nemo contemnat vincula Ecclesiastica, non enim homo est qui ligat, sed Christus, qui nobis hanc potestatem dedit, etc.* Quin potius in Extravagant. *Unam sanctam*, de Majorit. et obed., hæc potestas, *divina* appellatur, quia ore divino Petro fuit data, sibi, suisque successoribus in ipso. Vocatur autem *divina*, solum ut significetur, potestatem hanc, ut fuit in Petro, et ut residet in Summo Pontifice, immediate a Christo, et non mediante aliquo homine datam esse. In quo multum differt a potestate regia, quæ immediate ab ipsis hominibus duxit originem; quanquam potestas etiam temporalis, sumpta, non prout est in hoc vel illo homine, sed prout absolute est in hominibus, divina quodammodo dici possit, quia non est potestas nisi a Deo, ut dicitur ad Rom. 13, et Proverb. 8: *Per me reges*

regnant. Nihilominus tamen prædicta potestas humana est et creata, eo modo quo hujusmodi res morales creari possunt; est enim subjective in homine suo modo, et est limitata et finita, et ab alio pendens; et ideo simpliciter est potestas creata et hoc modo humana; sicut etiam potestas intelligendi quæ est in homine, immediatam originem traxit a Deo, et nihilominus in se humana est. Quo fit, ut usus hujus potestatis propter hanc causam non possit dici simpliciter aut divinus aut de jure divino, tum quia actus, in quo talis usus consistit, non est a potestate divina immediate, sed ab humana; tum quia fit arbitrio et modo humano et ab hominibus invento, ut dicitur; tum etiam quia non est absoluta lex, aut præceptum divinum de tali usu in particulari, sed solum in communi, quatenus de jure divino est, ut inobedientes corrigantur. Sicut etiam de jure naturali est, ut puniantur malefactores, et tamen pœna, quæ ab humano iudice imponitur, simpliciter humana est aut ex humano jure, non ex divino.

ASSERTIO 2.

Institutionem censuræ esse de jure humano.

3. Secundo dicendum est, institutionem censuræ esse de jure humano, nullamque esse censuram jure divino institutam. Hæc est communior sententia Doctorum, ut constat ex Soto, loco citato, et ex aliis, quos inferius referemus. Ratio autem est, quia institutio censuræ non fit, nisi quando in particulari præscribitur modus talis pœnæ, seu privationis talium actuum, aut spiritualium honorum; at vero Christus Dominus nunquam per se ipsum immediate instituit, ut Ecclesia uteretur tali pœna, determinando modum ejus; sed Ecclesia per potestatem ab ipso acceptam hæc omnia in particulari definiit; ergo institutio censuræ simpliciter non est divina, sed humana, etiam secundum immediatam causam, a qua trahit originem. Confirmatur et explicatur a simili; nam institutio sacramentorum simpliciter est de jure divino, quia Christus immediate tradidit essentielles ritus in faciendis sacramentis servandos; at vero in sacramentalibus, licet potestas ad illa instituenda a Christo data sit, eorumque usus etiam sit fortasse præceptus, saltem sub ea communi intentione, ut sacramenta decenter, et ordinate administrarentur, nihilominus eorum institutio simpliciter est de jure hu-

mano, quia eorum determinatio in particulari non est tradita immediate ab ipso Christo, sed prudenti iudicio, et arbitrio hominum facta per acceptam potestatem; ergo eodem modo de institutione censurarum sentiendum est; et confirmatur, nam in hujusmodi censuris nihil est, quod per Ecclesiasticam potestatem mutari non possit, et in discursu Ecclesiæ multa sunt mutata, et alia temporum successione aucta; hæc autem sunt signa certa humanæ institutionis; nam divina institutio vel simpliciter immutabilis est, vel si est dispensabilis, illud est in aliquo casu valde singulari, et ex gravissima causa; et fortasse non sine interpretatione manante ab ipso jure divino, ut in superiori tomo tetigimus, disputantes de ministro sacramenti confirmationis.

4. *Contraria sententia improbat.* — Contra hanc doctrinam senserunt aliqui, quos statim referam. Potueruntque fundari in verbis illis Matthæi 18: *Si Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus, et publicanus;* nam illis verbis videtur Christus satis indicasse et instituisse censuram excommunicationis; et virtualiter præcipitur ibi pastoribus Ecclesiæ, ut illa feriant inobedientes, et contumaces, quia non possunt alia ratione teneri cæteri fideles ad vitandos hujusmodi homines. Sed ex hoc loco nihil colligi potest; alias etiam posset quis inde colligere, omnem hominem inobedientem Ecclesiæ præceptis esse divino jure excommunicatum; quod quam sit absurdum, per se notum est. Item alias Ecclesia neminem excommunicat, sed declarat ipso divino jure excommunicatum esse, quia Ecclesiæ non obedit. Et quando leges Ecclesiasticæ ferunt censuram, seu excommunicationem ipso jure contrahendam, non esset id intelligendum de jure humano, sed divino; et ita non esset alia differentia inter has leges, et alias, quæ talem pœnam illo modo non imponunt, nisi quod illæ priores expresse continent declarationem pœnæ impositæ jure divino, aliæ vero minime, quamvis in re ipsa eadem pœna interveniat, quæ omnia sunt falsa et absurda. Sequela vero patet, quia Christus generaliter et absolute dicit: *Qui Ecclesiam non audierit, sit tibi tanquam ethnicus;* ergo vel non potest ibi esse sermo in particulari de censura excommunicationis, vel illam contrahent omnes, qui Ecclesiæ non obediunt.

5. *Evasio.* — *Præcluditur.* — Quod si quis dicat, hoc non sequi generaliter de omnibus

transgressoribus præceptorum Ecclesiæ, sed de contumacibus, et pertinaciter resistentibus Ecclesiæ præceptis, neque hoc etiam sensu probabile est illud consequens, nimirum, quod homo contumax statim ex divino jure excommunicationem vel aliquam censuram incurrat, tum quia si lex divina imponeret hanc pœnam, deberet modum et gradum illius contumaciæ declarare, quia lex imponens tam severam pœnam debet etiam definire modum peccati, propter quod imponitur, alias summa esset perplexitas; tum etiam quia talis lex non determinat modum illius pœnæ, nec materiam aut circumstantias ejus, ut constat ex ipsius verbis, quæ generalissima sunt. Quocirca in illis verbis in primis significatur hoc generale dogma, graviter delinquere eos, qui Ecclesiam non audiunt, et maxime si contumaces sint; ideoque habendos esse, et cavendos, ut graves peccatores, quales sunt ethnici et publicani. Denique significatum est a Christo Domino se daturum suæ Ecclesiæ potestatem ligandi et solvendi. Atque ita in illis verbis continetur potestas ferendi censuram excommunicationis, non vero ipsius censuræ institutionem aut præceptum in particulari, sed solum in generali vitandi peccatores inobedientes Ecclesiæ, sub qua generali lege comprehenditur distributio accommodata (ut ita dicam) vitandi unumquemque inobedientem Ecclesiæ, juxta gradum et modum prohibitionis, seu separationis factæ ab ipsa Ecclesia. Et hæc est communis expositio interpretum ibi, et Theologorum in hac materia.

ASSERTIO 3.

Nulli peccato esse annexam censuram ex solo divino jure.

6. Tertio dicendum est, ex solo jure divino nulli peccato esse annexam aliquam censuram, atque ita omnem censuram esse de jure humano, etiam quoad illud tertium, quod supra posuimus, scilicet, applicationis censuræ ad tale delictum. Hoc sequitur necessario ex præcedenti, quia non potest censura imponi propter delictum, nisi prius ipsa instituta sit, vel saltem per ipsammet impositionem institui intelligatur, quia non potest imponi pœna, nisi quæ habeat, vel habere possit esse sibi proportionatum; hoc autem convenit censuræ ratione institutionis, sicut aliis rebus moralibus; si ergo nulla censura est divino jure instituta, ut ostensum est, multo minus

potest esse ex divino jure alicui peccato annexa.

7. *Opinio asserens peccato hæresis annexam esse excommunicationem.* — Impugnatur. — Contra hanc conclusionem sentiunt Almain. in 4, d. 48, quæst. 4; et Echius, in Euch., cap. 27; Clichtovæus, in assertionem veritatis Concilii Senonens.; Driedo, lib. 2 de Libertate Christiana, c. 8, dum docent saltem peccato hæresis, si adjunctam habeat contumaciæ, annexam esse censuram aliquam ex divino jure. Fundaturque in verbis Pauli ad Titum 3: *Hæreticum hominem post primam, et secundam admonitionem, devota.* Sed hæc verba non cogunt. Primo quidem, quia intelligi possunt de naturali obligatione, quam unusquisque habet vitandi periculum nocenti, et consequenter personam quæ sit illi occasio peccandi; hujusmodi autem est hæreticus, *cujus sermo ut cancer serpit*, ut dicitur, 2 ad Cor. 2. Sic etiam dicitur, 1 ad Cor. 5, et ad Galat. 5: *Nescitis, quia modicum fermentum totam massam corrumpit?* Deinde, licet daremus ibi esse sermonem de propria censura, non sequitur illam esse institutionem divinam, sed ad summum Apostolicam, quia illud præceptum Pauli est; et simile præceptum Apostolicum refert Fabianus, epist. 4, et habetur in cap. Sicut Apostoli, 14, quæst. 3, et in canonibus Apostolorum multa similia continentur. Eo vel maxime, quod potest exponi, *Devota*, id est, excommunicata; loquitur enim cum Tito, qui erat Episcopus, et potestatem habebat excommunicandi.

8. *Verba secundæ Joann. exponuntur.* — Atque juxta superiorem sensum intelligi possunt verba illa 2 Joann.: *Si quis venit ad vos, et hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domo, neque Ave ei dixeritis.* Quanquam hæc verba potius videantur intelligenda de præcepto quodam naturali non cooperandi hujusmodi hominibus, neque exhibendi eis aliqua signa, quibus vel nos ipsis consentire videamur, vel ipsi in suo errore confirmari possint. Et hoc significavit Joannes verbis sequentibus: *Qui enim dicit illi, Ave, communicat operibus ejus malignis.* Quomodo dixit etiam Paul., 2 ad Thessal. 3: *Si quis non obedit verbo nostro, hunc notate, et ne commisceamini cum illo, ut confundatur.* In quo ultimo verbo etiam indicat, non solum ad cavendam communicationem in delicto; sed etiam ad corripiendum proximum ex charitate interdum consultum esse, vel etiam præceptum, abstinere a communica-

tione illius, *ut confundatur.* Cujusmodi etiam est illud, 1 ad Corinth. 5: *Si is, qui frater nominatur est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax, cum ejusmodi nec cibum sume.* Quæ verba omnes fere prædictas admittunt interpretationes; et, si extendantur ad propriam censuram, intelligenda sunt, quando et quomodo Ecclesiæ pastores judicaverint hujusmodi peccatores cavendos esse. Atque ita ex his omnibus testimoniis inter se collatis evidenter colligitur, nullum esse in Scriptura fundamentum, ut dicamus censuram aliquam esse annexam jure divino peccato hæresis, potius quam aliis peccatis. Et ideo contraria sententia longe probabilior est, et communis aliorum Doctorum, ut latius traditur in materia de hæresi, 2, 2, quæst. 11.

ASSERTIO 4.

Obligationem servandi censuram simpliciter esse de jure humano, licet remote a jure divino vel naturali originem trahat.

9. Quarto dicendum est, obligationem servandi censuram impositam, seu non operandi contra illam, simpliciter esse de jure humano, quanquam remote trahat originem a divino, imo et a naturali jure, quale est illud: *Omnis anima potestatibus sublimioribus subdita sit*, ad Rom. 13. Contra hanc assertionem videtur sensisse Covarr., in cap. Alma mater, part. 1, § 1, a principio, ubi tractat quæstionem, an communicare cum excommunicatis sit prohibitum jure divino; et prius simpliciter affirmat, et postea hoc limitat, distinguens de communicatione in rebus divinis, vel in humanis, et priorem affirmat esse prohibitam lege Evangelica, posteriorem, lege humana. De qua re postea latius in particulari dicemus, agentes de excommunicatione. Nunc probatur conclusio aperte ex dictis, nam immediata ratio, et causa illius obligationis, quæ ex censura oritur, est Ecclesiæ prohibitio, qua seclusa, nulla esset obligatio, neque absolutum præceptum de tali actu vel de privatione illius, sed solum quasi conditionatum, scilicet, *si Ecclesia per censuram præceperit abstinere a tali actu, parendum est illi*; quod præceptum et divinum est, ac latum in lege Evangelica, ut sumitur ex Matth. 18, et dici etiam potest de lege naturæ saltem in ordine ad rectam rationem, ut fide illustratam. Nam hoc ipso quod fides docet Ecclesiæ pastores esse vere superiores,

habentes veram potestatem, naturaliter consequitur, ut dictet, parendum illis esse in his, quæ juste præcipiunt aut vetant. Hoc tamen satis non est, ut obligatio orta ex particularibus præceptis eorum sit juris divini vel naturalis; alioqui etiam abstinere a carnibus in feria sexta esset de jure divino, quia jus divinum præcipit, ut obediamus Ecclesiæ hoc præcipienti. Quod tamen aperte falsum est, ut per se constat.

10. *D. Thom.* — Quod si in illo præcepto, et omnibus similibus obligatio mensuratur ex proxima regula, a qua nascitur, et ideo est humana, idem erit in censuris, quia obligatio servandi illas immediate oritur ex præcepto humano. Imo si res attente consideretur, ipsa censura nihil aliud est, quam privatio quædam moralis et moraliter necessaria necessitate humani præcepti. Ut, verbi gratia, in dicto exemplo de excommunicatione, per eam non fit, ut excommunicatus habeat aliquam pravam, vel indecentem conditionem, ob quam jure naturæ malum sit illi communicare in sacris, ad eum modum, quo jure naturæ et divino malum est dare sanctum carnibus aut communionem notorio peccatori; nihil enim hujusmodi excogitari aut fingi potest, quod per censuram fiat; nam censura supponit in homine pravitatem, et indignitatem, ratione cujus addit prohibitionem in communicatione, vel alio usu spiritualium rerum. Et confirmatur ad hominem; cur enim communicare cum excommunicato in humanis, prohibitum esset jure humano, ut Covarruvias docet? An quia materia illius prohibitionis humana est? Non quidem, quia divinum præceptum etiam potest cadere in actiones humanas; ergo ratio solum est, quia illa prohibitio immediate orta est ex hominis præcepto; ergo eadem ratione communicatio in divinis cum excommunicato prohibita est jure humano, non divino. Patet consequentia, quia generatim loquendo, etiam actiones sacræ possunt esse materia juris humani, ut patet in præcepto audiendi Missam, et similibus; et ita est in præsentibus, quia utraque communicatio eodem præcepto prohibita est, et, si jus divinum præcise attendamus, de neutra communicatione quidquam statuit, quandoquidem, ut supra vidimus, nihil de tali censura, ut est in usu Ecclesiæ, in particulari instituit. Unde D. Thom., in 4, dist. 18, quæst. 2, art. 4, quæstiunc. 2, ad 3, seu in Addit., quæst. 23, art. 3, ad 2, aperte sentit hanc obligationem oriri ex præcepto Ecclesiæ,

dicens: *Præceptum Ecclesiæ directe respicit spiritualia; et ideo, qui communicat excommunicato in divinis, facit contra præceptum, qui a fortiori idem diceret de quacumque censura.*

11. *Ecclesia potest dispensare in actibus ex censura vetitis.* — Atque hinc infertur, posse Ecclesiam dispensare in prohibitione istorum actuum. Quod consequenter Covarruvias loco superius citato negat, specialiter de illo actu communicandi in sacris, quia Ecclesia non potest dispensare in iis quæ juris divini sunt. Sed ex contrario fundamento nos oppositum recte inferimus. Quia Ecclesia vel Summus Pontifex potestatem habet dispensandi supra jus canonicum, ut dicitur in c. Proposuit, de Concess. præbendæ. Utrumque confirmamus ex usu et ratione, nam, sicut modus censuræ institutione Ecclesiæ definitus est, ita potest mutari, et augeri, vel minui prohibitio, ex justa voluntate ejusdem Ecclesiæ. Quod optime confirmat decretum Concilii Constantiensis, quo illa prohibitio communicandi cum excommunicatis coarctata est ad denunciatos et alios quosdam; ergo eadem ratione potest Ecclesia ex justa causa dispensare cum aliquo in particulari, et quoad aliquas particulares actiones. Et confirmatur, nam Pontifex potest omnino auferre excommunicationem, etiam sine mutatione vel dispositione peccatoris, sua voluntate absque alia causa, et rata erit ita ut factum teneat, etiamsi fortasse ipse peccet male utendo sua potestate; quia totum illud est simpliciter quid humanum; ergo eadem ratione potest coarctare prohibitionem censuræ ad quosdam actus et non ad alios, vel excipere hanc ut illam personam ab illa prohibitione, etiamsi omnino censuram non tollat. Est enim fere eadem ratio, neque in hoc apparet specialis aliqua repugnantia, neque aliud inde sequitur contra jus divinum aut naturale, quia seclusa prohibitione Ecclesiæ non est per se malum communicare cum illa persona, quæ excommunicata est, vel aliquid simile operari.

12. Et quidem per se apparet incredibile, non posse Pontificem mihi concedere facultatem recitandi, verbi gratia, horas canonicas cum excommunicato, non absolvendo illum simpliciter ab excommunicatione, sed solum suspendendo prohibitionem quoad hunc actum, cum in rebus longe difficilioribus et juri divino propinquioribus dispensare possit, ut in voto, matrimonio rato, et quodammodo in obligatione satisfaciendi, applicando indul-

gentias. Est ergo hæc dispensatio in potestate Ecclesiæ, quantum est ex vi obligationis per censuram inductæ. Quod ideo addo, quia fieri potest, ut ille homo, cui censura est imposita, aliquam pravam conditionem habeat, ratione cujus talis actio, vel communicatio cum illo, sit intrinsece mala, ut absolvere illum vel quod ipse sacrificet aut communicet in tali statu; et quoad hoc non potest dispensare Pontifex, quia non oritur ex censura, neque ex jure humano, sed ex naturali; nos autem loquimur præcise de obligatione orta ex censura. Hic autem oriebantur quædam peculiæres difficultates de excommunicatione, quas in propria materia commodius tractabimus.

SECTIO II.

Qui homines possint instituere aut ferre censuras.

1. *Immediata causa censuræ est homo.* — Ex dictis in præcedenti sectione colligere licet, propriam et immediatam, ac per se causam efficientem censuræ esse hominem, tam quoad institutionem quam quoad applicationem et obligationem. Per hominem autem intelligimus etiam collegium hominum; nam illud etiam est capax hujus potestatis, si cætera requisita adsint, ut de Concilio generali manifestum est. Et constat ex usu Ecclesiæ. Et idem mos est de provinciali. Et expresse asseritur in cap. Grave nimis, de Præbendis. Et de Capitulo Ecclesiæ sede vacante idem infra ostendetur. Itaque sub homine etiam hominum congregatio comprehenditur. Et sic facile probatur illatio, quia secluso jure divino, non superest alia causa. Neque enim Angeli censuras ferre possunt, quia potestas superius dicta non illis, sed hominibus data est, ut per se constat, et in simili dictum est in superiori tomo, cum de ministro sacramentorum ageremus. Certum est autem non omnem hominem habere hoc jus ferendi censuras, sed peculiæres conditiones requirere, quas in sequentibus explicare necessarium est. Oportet autem ex dictis advertere, aliud esse censuras instituere, aliud eas imponere seu applicare; sicut in sacramentis, aliud est ea instituere, aliud ea ministrare; unde licet Christus solus ea instituerit, homines ministrant. Hic ergo solum fere superest inquirendum, qui homines censuras applicare possint et imponere; id enim est proprie censuras inferre et quasi ministrare; nam de auctore censurarum, quoad institutionem, pauca supersunt

addenda iis quæ in superiori disputatione et sectione dicta sunt.

2. *Potestas instituendi censuras proprie solum est penes Summum Pontificem.* — Quamquam vero de hac re nihil fere scriptum legimus, videtur necessario dicendum, potestatem instituendi censuras proprie apud solum Pontificem Summum residere. Ratio est, quia censuræ sunt veluti quidam ritus generales universæ Ecclesiæ, quibus uti debent particulares ejus pastores ad coercendos subditos inobedientes. Nam, licet usus seu applicatio censurarum diversus esse possit in diversis Episcopatibus, quoad particulares eorum leges vel mandata, juxta varia hominum judicia et arbitria, tamen forma (ut ita dicam) censuræ, quæ imponitur in universa Ecclesia, eadem est. Neque enim aliis censuris utitur, aut uti debet vel potest Ecclesia Hispanica, aliis Gallica, et sic de aliis, sed omnibus eadem regula et forma essentialis in censuris ferendis servanda est. Alioqui et magna esset confusio in Ecclesia, et nihil firmum et certum possent jura canonica de censuris statuere. Signum ergo est, hanc censurarum institutionem soli universali Ecclesiæ Pastori reservatam esse. Aliud item signum indicavit Scot., 4, dist. 49, art. 5, sumptum ex censura excommunicationis majoris, quæ lata a particulari Episcopo obligat suo modo omnes fideles, quod esse non potest, nisi in virtute institutionis Pontificis. De quo signo plura inferius; sub Pontifice autem, generale Concilium comprehendimus, quia, ut illius leges universalem Ecclesiam obligent, auctoritatem Pontificis illud congregantis et confirmantis requirunt. Et ita simpliciter loquendo, in solo Pontifice Summo est potestas instituendi ritus universales toti Ecclesiæ præter sacramenta, ut in superiori tomo attigi, disputando de sacramentalibus in genere.

3. *Possitne potestas hæc delegari.* — Ratio vero primaria non est alia, nisi quia hæc potestas, ut perpetuo in Ecclesia duratura, soli Petro et successoribus ejus immediate est a Christo concessa; ipsi autem illam aliis non communicarunt, quia ad conveniens Ecclesiæ regimen nec necessarium erat, neque expediebat. Denique hoc satis confirmat usus Ecclesiæ; nullibi enim sunt aliæ censuræ præter illas tres, quas Pontifices in Ecclesia esse decreverunt; ergo signum est, in nullo alio esse potestatem instituendi illas; nam, si fuisset potestas, non defuisset saltem aliquis actus vel usus ejus. An vero possit Pontifex

hanc potestatem aliis communicare, quæstio est parvæ utilitatis; non dubito tamen, quin possit, si præcise et absolute potestatem consideremus, quia nihil est singulare in hac potestate, ob quod delegari seu committi non possit, cum solum sit quædam potestas jurisdictionis. Considerando autem non solum id, quod simpliciter fieri potest, sed quod expedit, fortasse non potest, propter ea quæ diximus et propter Ecclesiæ usum.

Apud quem sit potestas ordinaria ferendi censuras.

4. *Primario ac per se est in Summo Pontifice.* — Omissa ergo potestate instituendi censuras, de potestate ferendi illas, ut certum sumimus ex superioribus, eam primario ac per se esse in Summo Pontifice. Unde, ut in eo sit, omnes illas conditiones requirit, quæ ad dignitatem Pontificis Summi habendam necessariæ sunt, quia est in illo tanquam consequens seu complens dignitatem Pontificiam, quoad pastorale munus et supremam potestatem jurisdictionis; quæ autem sint illæ conditiones, non spectat ad hunc locum exponere, sed in materia de fide tractari solet, 2. 2, quæst. 1, art. 10.

5. *In aliis etiam potest esse hæc potestas.* — Deinde est certum hanc potestatem esse posse in aliis, idque duobus modis, scilicet, vel ut ordinariam, id est, ex proprio officio et munere, jure ordinario alicui convenientem, quæ propterea uti dicitur nomine proprio is qui illam habet, ut jurisperiti tradunt; vel ut delegatam seu ex speciali commissione concessam. Quos duos modos jurisdictionis supra declaravimus, tractando de interiori jurisdictione fori pœnitentiæ, et eadem ratione et proportionem hic locum habent. Ut sumitur ex cap. Grave, de Officio et potest. judicis ordinarii, et in simili tradit Covarr., d. cap. Alma mater, part. 1, § 2. Ratio vero est, quia nec Pontifex per seipsum potest hanc potestatem, ut ordinarius judex, semper exercere, sed indiget aliis ordinariis pastoribus, ut coadjutoribus, et sæpe etiam necessarium est, ut tam ipse quam alii inferiores pastores hanc potestatem aliis committant. Et utrumque confirmat satis usus Ecclesiæ, et patebit magis ex dicendis.

6. *In Episcopis est hæc potestas in ordine ad suos subditos.* — Tertio certum est Episcopos omnes habentes proprios Episcopatus habere jure ordinario hanc potestatem. Dico autem,

habentes Episcopatum, quia hæc potestas non comitatur necessario potestatem ordinis seu consecrationis Episcopalis, ut aperte supponitur in cap. Cum ab Ecclesiarum, de Offic. ordin., sed comitatur pastorale munus, cum ad potestatem jurisdictionis spectet. Et hæc est tota ratio hujus assertionis, quia hæc potestas necessaria est ad pastorale munus exercendum, quod Episcopis ex vi sui muneris competit; et ideo ex proprio jure et officio hanc potestatem habent, sicut et potestatem judicandi ac puniendi, etc. Atque hoc tradit Concil. Trident., sess. 6, de Reform., cap. 3 et sess. 14, c. 4 de Reform., et per se notum est ex usu totius Ecclesiæ et ex jure canonico, cap. Qualiter, 2, de Accusat., et cap. Transmissam, de Elect., et cap. 4, ac fere ex toto titulo de Officio ordinarii, præsertim cap. Ad reprimendam, et sumitur etiam ex cap. Cum Episcopus, eodem titulo, in 6, et ex multis aliis, quæ Gratianus congerit, 11, q. 3, ex quibus sequitur, hanc potestatem, prout est in inferioribus Episcopis, solum extendi ad eorum subditos, seu ad uniuscujusque diocesium, ut ex ipsa ratione et necessitate jurisdictionis satis constat, et sumitur etiam ex cap. 2 de Constitutionibus, in sexto. Quomodo autem hoc intelligendum sit, et quinam sint subditi, vel quibus modis subditi efficiantur quoad hunc actum, explicabimus inferius, disputantes de iis in quos potest ferri censura.

7. *Competatne hæc potestas Episcopis jure humano aut divino.* — Sed quæres, an hoc jus ordinarium, quo Episcopi habent hanc potestatem, sit jus divinum aut mere humanum; nam ex dictis superius videtur sequi esse omnino humanum, quia hæc potestas per hominem, id est, per Summum Pontificem datur Episcopis. At hoc videtur inconueniens; alias posset Pontifex omnes Episcopos hac potestate privare. Respondetur idem dicendum esse quoad hoc de jurisdictione hac in foro contentioso, quod superius dictum est de jurisdictione in foro pœnitentiæ, nimirum, hanc potestatem, licet mediante Pontifice datur, nihilominus esse aliquo modo de jure divino saltem in genere et radicaliter, quia Christus ipse statuit, ut essent in Ecclesia Episcopi, qui essent ordinarii pastores, ad Ephes. 4, et Act. 20. Unde consequenter etiam voluit, ut haberent hanc potestatem ordinariam, suo muneri convenientem, sub qua continetur potestas coerciva, etiam per censuras, ut in superioribus explicatum est. Atque hoc videtur supponere Christus in illis

verbis Matth. 18: *Dic Ecclesiæ*, id est, Ecclesiæ pastoribus, ut omnes exponunt et necessario intelligendum est. Unde cum subdit: *Quæcumque alligaveritis*, supponit futuros fore in Ecclesia pastores, qui eam potestatem ex proprio munere habent, quanquam necesse non sit, ut eam habeant immediate ab ipso Christo, sed mediante ejus Vicario ac dependenter ab illo, et juxta mensuram ab illo præscriptam, ut de alia jurisdictione latius declaratum est in superiori tomo.

8. *Competatne hæc jurisdictio aliis præter Episcopos.* — *Ratio dubitandi.* — *Resolutio.* — Quæri vero ulterius potest, an hæc potestas ordinaria aliis conveniat, præterquam Episcopis. Nec dubitamus de Archiepiscopis, Patriarchis et aliis in ordine hierarchico superioribus; nam illi etiam Episcopi sunt; sed dubitamus de quibusdam aliis. Et ratio dubitandi esse potest, quia soli Episcopi sunt Apostolorum successores, quibus hæc potestas excommunicandi data est, cap. In novo, 11 dist., et cap. Quorum vices, 68 dist. Unde in decretis sæpe significatur, hoc munus esse proprium Episcoporum, et ideo *Episcopale judicium* appellatur in cap. Corripiantur, 24, quæst. 3, et *micra Episcopi* dicitur in cap. Visis, 16, quæst. 2; et 11, quæst. 3, multi habentur canones, in quibus solis Episcopis ea jurisdictio tribuitur. Dicendum vero nihilominus est, jurisdictionem hanc, licet primario ac per se conveniat Episcopis, et ideo ipsi soli possint regulariter illa speciali solemnitate excommunicare, quæ requiritur in cap. Debent, 11, quæst. 3, interdum tamen posse participari ab inferioribus clericis, quod manifeste constat ex cap. Nemo Episcopus, 11, quæst. 3, ubi supponitur, presbyterum posse excommunicare, et idem dicitur de Plebano, in c. Cum ab Ecclesiarum, de Officio ordin., et de Priore, in cap. Cum in Ecclesiis, de Major. et obed., quibus locis id notant Glossa et Doctores, et Covarr., c. Alma, 3 part., § 8, num. 6.

9. *Quibus præter Episcopos competat hæc potestas.* — Et in particulari certum in primis est, Legatum a latere Pontificis habere hanc potestatem ordinariam, ex cap. Legatus, de Officio Legati, in 6, et ex communi sententia Doctorum. Deinde vicarius Episcopi etiam censetur habere potestatem hanc jure ordinario, ex communi sententia Doctorum cum Gloss. in c. Licet, de Officio vicarii, quia idem tribunal censetur esse vicarii et Episcopi, ut dicitur in cap. 2 de Consuetudin., in 6, et in

cap. Romana, de Appellat., in 6. Unde idem est servata proportione de vicario Archiepiscopi, cujus tamen potestas limitata est per cap. 4 de Officio ordin., § ultimo, ne extendatur ad Episcopum suffraganeum, saltem dum Archiepiscopus in sua diocesi adest, vel non longe abest. Rursus idem judicium est de vicario electo a Capitulo, Sede vacante, juxta decretum Concilii Trident., sess. 25, de Reformatione, c. 16. Quo fit, ut Capitulum ipsum a fortiori eandem potestatem habeat, ex cap. Cum olim, de Majoritate et obedientia, et alii notant Capitulum succedere in jurisdictione Episcopali competente jure proprio. Et specialius colligitur ex capitulo unico de Majoritate et obedientia, in sexto. Denique omnes, qui ex aliquo ordinario munere, et statuto Ecclesiæ hanc jurisdictionem habent, dici possunt illam ut ordinariam habere, ut Cardinales in propriis Ecclesiis, in quibus suos titulos habent, ex cap. His quæ, de Majoritate et obedientia, ubi Abbas et alii id notant. Item Superiores religionum, ut colligitur ex cap. Cum in Ecclesiis, de Majoritate et obedientia, cap. Sicut, de Simon., et notavit Glossa in cap. De persona, verb. *Aut Monachum*, in fine, 11, quæst. 1, et in cap. Quanto, verb. *Si Prælati*, de Offic. ordin. Idemque constat ex usu religionum, juxta Apostolica indulta unicuique concessa. Denique multi sunt in Ecclesia Abbates, archidiaconi et archipresbyteri, quibus quoad hanc partem Episcopalis jurisdictionis communicata est, qui proinde illam ut ordinariam habebunt, ex cap. Veniens, cum Glossa, de Eo qui ordinem furtive suscepit, et Glossa in Extravaganti Execrabilis, inter communes, de Præbendis et dignitatibus, verb. *Prioratus*, in fin., et sumitur etiam ex utroque tit. de Officiis archipresbyterorum et archidiaconorum. Nam licet in cap. 5 hujus tituli dicatur archidiaconos ex institutione sua non habere, ut sententiam proferant, id tamen intelligendum est de primæva institutione diaconorum, qui sunt quasi oculi Episcopi et illius custodes, juxta cap. Diaconi, 93 dist. At vero postea per Ecclesiam illis concessa est aliqua jurisdictio; quod tamen non est generale in omnibus, sed institutio specialis vel consuetudo attendenda est. His etiam annuerandæ sunt Ecclesiasticæ congregationes, quæ hanc etiam potestatem ut ordinariam habere possunt, ut sunt Concilia generalia, provincialia vel synodalia, et Capitulum Ecclesiæ, et regularium congregationes, quæ legitimæ sint, et ab Ecclesia approbatæ.

Alioqui non poterunt unum verum corpus politicum efficere, in quo hæc potestas resideat.

10. *Quid intersit inter ordinariam et delegatam potestatem.* — *Differentia inter potestatem ordinariam Episcopi et aliorum.* — Sed inquireret fortasse aliquis, cur dicantur hi omnes hanc potestatem ut ordinariam habere, cum multi ex iis, quos numeravimus, solum ex speciali commissione illam habeant, et quid intersit talem jurisdictionem ordinariam, vel solum commissam vocare. Respondetur in primis multum interesse, nam, qui habet jurisdictionem ordinariam, potest illam ipse committere et delegare, ut habetur in lege More, Digestis de Jurisdictione omnium judicum, et patet in exemplis positis. Nam legatus Papæ potest jurisdictionem suam delegare, ut tractat Panormitanus, in c. ultim. de Officio Legati, et idem est de aliis numeratis. Qui autem solum habet jurisdictionem hanc ut commissam seu delegatam, non potest, ex vi illius modi habendi jurisdictionem, eam subdelegare, ut constat ex toto titulo de Offic. deleg. Dixi, *ex vi modi habendi*, quia interdum delegatis hoc etiam conceditur, vel ex peculiari concessionem, vel ex generali privilegio talis delegati. Ut de Pontificis delegato Canonistæ tradunt in dict. tit., et videri potest Jason, in lege *A judice*, C. de Judiciis. Tunc autem etiam erit differentia inter habentem hanc potestatem delegatam et ordinariam, quod in illo talis potestas semper pendet a concedente et cessat illo defuncto, si causa inchoata non sit, cap. Gratum, et cap. Licet, de Offic. deleg., et cap. Si a subdelegato, eodem, in 6, quæ dependentia non est in alio, qui ordinariam potestatem habet. Addere etiam possumus hanc potestatem in omnibus illis personis vocari ordinariam, quia ex vi propriæ dignitatis et officii eis convenit, juxta sui muneris necessitatem vel congruitatem, et juxta ordinariam legem ab Ecclesia statutam. Unde potest differentia assignari inter has posteriores personas et Episcopos; nam quod Episcopi habeant hanc jurisdictionem ordinariam, trahit originem, ut diximus, a jure divino; cæteri vero illam habent mere de jure humano, quia de cæteris præter Episcopos nihil speciale Christus Dominus statuit. Unde fit, ut parochi non numerentur inter eos, qui hanc potestatem ordinariam habent, quia ex neutro jure, divino aut humano, illam participant; neque etiam eorum muneri est, per se loquendo, necessaria, quia